

О. Г. СВИДА,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації
судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного
університету «Одеська юридична академія», доцент*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ФУНКЦІЇ ПРОКУРАТУРИ НА ПЕРЕХІДНОМУ ЕТАПІ

В Україні продовжується процес вдосконалення системи органів досудового розслідування та реформування прокуратури. Цілом погодимось з думкою В. В. Долежана, що «на сучасному етапі реформування економічної та політико-правової системи України дуже гострим, аж надміру, продовжує залишатись питання перебудови прокурорської системи» [1, с. 873.]. Аналіз законодавства України часів незалежності про прокуратуру дає всі підстави стверджувати, що йде поступове звуження переліку функцій прокуратури. В умовах запровадження Державного бюро розслідувань як нового правоохоронного органу, до підслідності якого відноситиметься здійснення тих кримінальних проваджень, які на сьогодні поки що підслідні слідчим органів прокуратури.

Як відомо, статтею 131¹ Конституції України на прокуратуру покладено: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. Відповідно до п. 9 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції України «Прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, — до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» (пункт 9 розділу XV у редакції Закону України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII).

Водночас, згідно з абзацом 3 пункту 1 розділу X «Прикінцеві положення» Кримінального процесуального кодексу України частина 4 статті 216 цього Кодексу вводиться в дію з дня початку діяльності Державного бюро розслідувань, але не пізніше п'яти років з дня набрання чинності

цим Кодексом, тобто з 20.11.2017. А Пунктом 1 розділу XI «Перехідні положення» Кримінального процесуального кодексу встановлено, що до введення в дію положень частини 4 статті 216 Кодексу повноваження щодо досудового розслідування здійснюють слідчі органів прокуратури, які користуються повноваженнями слідчих, визначеними цим Кодексом, — щодо злочинів, передбачених частиною 4 статті 2016 цього кодексу.

Отже, постає питання, чи можна розглядати положення вказаного пункт 9 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції України розглядати як норму прямої дії відносно положень КПК. Відповідь на таке запитання можна отримати, насамперед, через співвідношення таких понять як «принцип верховенства права», «правова держава», «принцип прямої дії норм Конституції», які є взаємопов'язаними.

Відповідно до статті 1 Основного Закону Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Статтею 8 встановлено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії.

Науковцями пряма дія норм Конституції України розглядається у широкому та вузькому розумінні. У широкому — пряма дія поширюється на усі норми Основного Закону [2], у вузькому — пряму дію мають лише ті норми Конституції, які стосуються прав і свобод людини і громадянина. До речі, саме останню позицію відстоює С. П. Головатий у коментарі до ст. 8 Конституції України [3, с. 64—65]. В. О. Лучін, досліджуючи питання щодо прямої дії норм Основного Закону, справедливо вказує, що видання передбаченого Конституцією закону також виступає засобом її безпосередньої реалізації. І хоча наступне втілення конституційної норми відбувається в поєднанні з нормою (нормами) звичайного закону, перш за все повинно йтися про реалізацію самої конституційної норми. Закон не може скасовувати або заміщати пряму дію Конституції [4, с. 67]. Погодимось із думкою Л. І. Летнянчина, що Конституційний Суд України схильний розглядати усі норми Конституції України, в тому числі й ті, які присвячені статусу спеціальних суб'єктів — органів публічної влади та їх посадових осіб, специфічних суб'єктів владних повноважень — такими, що мають пряму дію [5, с. 87].

Класичним прикладом такого підходу є посилання на рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 р. № 4-рп / 2001 (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання), в якому зазначено, що: «Згідно з частиною третьою статті 8 Конституції України норми Конституції України є нормами прямої дії. Вони застосовуються безпосередньо незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні

закони або інші нормативно-правові акти» (абз. 2 п. 2 мотивувальної частини) [6]. Аналогічні позиція висловлена і в іншому Рішенні Конституційного Суду України від 8 вересня 2016 року № 6-рп/2016 [7]. Цікавою є думка В. А. Пертцик і Л. П. Шмайлова, які вказували, що конституційна норма може бути застосована безпосередньо, крім тих випадків, коли обов'язковість її конкретизації впливає безпосередньо з тексту Конституції [8, с. 9].

Таким чином, можна зробити висновок, що текстуальне тлумачення наведеного вище пункту 9 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції України дозволяє прийти до висновку, що здійснення прокуратурою функції досудового розслідування не обмежено у часі, а пов'язано із настанням виключно з настанням юридичного факту — «до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції», тобто здійснення цієї функції пов'язується із створенням та початком функціонування Державного бюро розслідувань, яке не лише не розпочало своєї діяльності, а й фактично знаходиться на початковому етапі формування.

Отже, виходячи з положень стосовно прямої дії положень Основного Закону, видається закономірною позиція, що слідчі органи прокуратури повинні бути в змозі повноцінно здійснювати досудове розслідування кримінальних проваджень, віднесених до їх підслідності, з можливістю внесення нових кримінальних проваджень до ЄРДР, проте до моменту офіційного початку діяльності Державного бюро розслідувань.

Список використаної літератури

1. Долежан В. В. Концептуальні проблеми визначення функцій прокуратури / В. Долежан // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. пр. / Одеська нац. юрид. акад. — О. : Юрид. л-ра, 2003. — Вип. 18. — С. 873—879.
2. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: В 4 т. / За ред. В. Г. Ротаня. — К.: Юридична книга; Севастополь: Інститут юридичних досліджень, 2008. — Т. 4. Методологія тлумачення нормативно-правових актів. — 848 с.
3. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відпр. секретар), Ю. Г. Барабаш та інш.; Нац. акад. прав. наук України — 2-ге вид., переробл. і допов. — Х.: Право, 2011. — 1128 с.
4. Лучин В. О. Конституция Российской Федерации. Проблемы реализации / В. О. Лучин. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 687 с.
5. Летнянчин Л. І. Пряма дія норм Конституції України: від принципу — до практичного застосування / Л. І. Летнянчин // Вісник Національної академії правових наук України. — 2017. — № 4 (91) — С. 85—93.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення

органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001 // Офіційний вісник України. — 2003. — № 28. — Ст. 1379.

7. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій)* від 8 вересня 2016 року № 6-рп/2016// Вісник Конституційного суду України. — 2016. — № 6. — С. 140.

8. *Пертцик В. А. Реализация конституционных норм* / В. А. Пертцик, Л. П. Шмайлова // Советское государство и право. — 1979. — № 5. — С. 3—10.